

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo
c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje Gustav Pirc, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje. Vse inserate zunaj Kranjskega sprejemata le Haasenstein & Vogler na Dunaji (Wien, I., Wallfischgasse Nr. 10).

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 5.

St. 14.

V Ljubljani, 31. julija 1889.

Leto VI.

Obseg: Perutnistvo. — Nekoliko opombic zastran molže. — Kako se pokenčavajo muhe po blevih? — Pozno kositi ni dobro. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Inserati.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lenarčič.

VII.

V svojem zadnjem spisu završili smo opis raznih kokošjih pasem. Preiti nam je danes na njih sorodnike, in sicer najprej na

Pure.

„Vabim Te v nedeljo na purana“. Komu se prijetno ne nasmehne lice, kadar zasliši te besede iz ust svojega prijatelja ali prijateljice? Spojena je po naših krajih s tem pojmom vselej prijetna družba z vsemi drugimi potrebnimi pridevki, in srce od radosti hitreje triplje v taki družbi, ko prineso dobro pečenega purana na mizo.

Kdor pa ni samo tako materijalen, marveč ima nekoliko nagnenja do filosofije, utegnil bi vprašati: Od kod pa smo dobili Slovenci to prekornostno žival? Prvi odgovor na to vprašanje bode gotovo: Ne veš li, da s Hrvatskega?! Nisi li videl nikdar Hrvata, ki je prignal v naša mesta in trge celo tropo kavkajočih teh živalic, katere so po dolgem potu vse okrvavele po nogah, da komaj še hodijo, ter jih z dolgim bičem goni od kraja do kraja, dokler ne zvede zadnjega?

Ako pa dalje vprašaš: Je li ljubi Bog te živalice za prva ustvaril na Hrvatskem? — vedela Ti ne bode častita družba pravega odgovora. Na to naj Ti pa jaz odgovorim: Ne, na Hrvatskem niso bili purani iz prva domači, ampak njih domovine nam je iskati onkraj atlantskega morja v blaženi Ameriki, od koder nam dohaja vse dobro in vse zlo za kmetijstvo. Tam se nahaja še divji puran, ki se od domačega razlikuje po višjih nogah in bolj slokastem truplu.

Mladiči privadijo se po nekolikem trudu tudi človeških bivališč, in farmarji po južnozahodnih pokrajinah zjedinenih držav rabijo jih za plemenitev, oziroma obnavljanje krvi z domačimi purami.

V Avstriji so po nekaterih krajih ob Dunavu napravili poskušnje, da bi divje purane gojili za lovske živali. Po B. Dürigen-u posretil se je ta poskus grofu Breunerju na grajščini Grafenegg pri Kremsu, kjer se je leta 1884. namnožila četa divjih puranov uže nad 200 komadov.

Naše domače pure pa delimo po barvi njihovega perja 1.) v bronze-pure, 2.) v črne in 3.) v bele pure.

Bronce-pure so po barvi najbolj podobne divjim. Popolnoma dorasli, 3 leta stari bronze-purani težki so do 13, pure pa do 8 kilogr. Seveda so še teži. Tako na pr. poroču slavni gojitelj bronze-puranov Mr. W. Simpson (West Farms, Westchester-County N. Y. U. St. of N. Amerika), da je imel purana, ki je tehtal 20 $\frac{1}{2}$ kg., in pure od 10—11 kg., 8 mesecev stari purani tehtali so mu meseca februarija po 10—13 kg., in pure enoliko stare 6—7 kg.

Črni purani so nekoliko manjši od prejšnjih, hvallijo jih pa, da imajo okusnejše meso in proti svoji teži več mesa, ker so šibkejših kosti.

Bele pure so po nekaterih krajih posebno priljubljene, ne toliko zaradi mesa, katero se ujema z mesom prejšnjih, marveč zaradi lepe, bele barve, kajti beli puran, ki razburjen razprostira rep, z živo rdečo glavo in vratom je kaj lepa prikazen.

Nekateri trdijo, da so bele pure občutljivejše mimo drugih; toda po Ogrskem in Slavoniji belih puranov nič skrbneje ne negujejo nego drugih, pa vendar dobro uspevajo.

Pure koristijo nam v obče s svojim izvrstnim mesom in dobrim zanesljivim valjenjem. Dobro njihovo meso prikupilo jih je vsem civilizovanim narodom. O njem ne bodem natančneje pisal, kajti vsakdo izmed čislanih čitateljic in čitateljev ga pozna iz svoje izkušnje.

Pri nas Slovincih pure niso še tako razširjene, ako izvzamemo Dolenjsko, kakor so vredne. Res je sicer, da po zaprtih prostorih ne bodo uspevale. Ali kadar ima priliko spuščati jih na pašo, naj obrača svojo pozornost na to stroko kmetijstva, koja se mu bode gotovo dobro ponašala. Če prav so mlade purice občutljive, vendar so pozneje tolikanj utrjene, kolikor, rekel bi, nobena druga perutnina. Drugače bi tudi ne mogle uspevati ob tako mali pozornosti in skrbnosti, kakeršno je opažati po Ogrskem in Hrvatskem.

Nič manj hvale vredno, nego njih meso, pa je njih izredna sposobnost za valjenje. Po pravici smemo trditi o purah, da so najboljša in najzanesljivejša valilnica. Vsakovrstna jajca lahko puram podlagamo, in to ne samo po edenkrat na leto, marveč po 3—4krat zaporedoma, ako vsakokratne mladiče oddamo drugim voditeljicam.

Voditeljice so pure jako dobre in vzprejemajo pod svoja krila tudi piščance ali sploh mladiče, katerih niso same izvalile.

Pa ne le glede vztrajnosti pri valjenji nam je pur pohvalno omenjati, tudi glede časa moremo ž njimi poljubno razpolagati.

Pozneje bodem o tem predmetu sicer še govoril, vendar hočem uže tu omeniti, da pure lahko prisilimo, da vale o katerem času koli.

Ako na pr. hočemo v meseci decembru ali januarji podložiti kokošja jajca v vzgojo dragih zimskih piščancev, treba nam je izbrati le dobro rejeno puro, posaditi jo na pripravljeno gnezdo, v koje smo položili kakih 5—10 porcelanastih jajec, ter jo pokriti s košem ali kakim drugim prozornim pokrivalom. V 2—3 dneh se je pura gotovo usedla, potem ji je treba le podložiti pravih jajec, in odkrita bo rada sedela na jajcih toliko časa, da 3—4krat izvali piščancev.

Imel sem puro, katera se je, ko mi je bila 4krat zaporedoma brez prenehanja izvalila, tolikanj privadila tega posla, da je še potem skoro ni bilo moči odpraviti od valjenja, ko sem ji bil gnezdo razdril.

Za nesenje jajec pa bi pur ne mogel priporočati, ker je njih število le majhno, po 12 do 20 v enokratni dobi. Jajca so sicer jako okusna, vendar se za jed le redkokrat rabijo, ker jih je premalo. Navadno so dobro opljena in rabijo skoro izključno za valjenje.

O drugih, zlasti duševnih lastnostih puranov hočem čislane čitatelje opozoriti, kar je vsakemu itak uže znano, na to, kako puran sovraži rdečo barvo, da se vedno jezno drži ter huče gospodovati po dvorišči. Glede vedenja proti šibkejšemu nasprotniku se nikakor ne more primerjati z vitežkim petelinom, ki se svojemu zoperniku navadno srčno sam postavi v bran, purja drubal pa se skupno spravi na nasprotnika, in kadar ga premaga, udriha toliko časa z močnim kljunom po njem, da mu razbije vso črepinjo.

Papigatke.

Papigatke nimajo za nas gospodarskega pomena, zato jih tudi ne bodem podrobneje popisaval. Šmatrati jih moremo le za perutnino, ki rabi v okrasbo grajščinskih parkov.

Na malem dvoru preganjajo vso drugo perjad in se še celo v človeka zapode. Razen tega ponavljajo ves

ljubi dan svoj dolgočani kokvá — kokvá, kateremu gla-su se ni moči lahko privaditi.

Jajec neso le malo, navadno pri nas le po kakih 50—80 na leto, po gorkih pokrajinah francoskih pa baje do 160. Jajca so majhna, okusna in imajo prav trdo lupino; le težavno jih je dobiti, ker papigatka jih zna tako skriti, da je navadno vse iskanje zaman. Meso mladih papigatek je prav dobro ter je podobno jerebičjemu in fazanovemu.

Nekoliko opombic zastran molže.

Po pravici sluje mleko iznej vseh gospodarskih pridelkov, pa se da tudi res mnogovrstno uporabljati. Toda skvari se tudi kmalu, ako ga skrbno ne varujemo, da se ne izpridi. Vzrokov temu je več in mnogovrstnih. Nekaj vpliva vsebina mleka, ki ima razkrojilnih beljakovin, mlečnih kislin, katere se narejajo iz mlečnega sladku.

Sploh pa je mleko jako občutljivo za raznovrstne tvarine, nahajajoče se v zraku, ki škodljivo vplivajo na nje in je kvarijo. Zatorej bodi mlekarku prva skrb vse to storiti in pripraviti, kar pomaga, da mleko kar mogoče dolgo časa ostane sladko. K tem pomočkom pa pripada najbolj dobra molža. Kjer ne umejo ali nečejo prav mlesti, skvarijo sami mleko, da ni tipežno in zatorej za marsikatero porabo ne, za katero bi sicer gotovo bilo pripravno.

Natančne priskave učenih mož so pokazale, da se mleko nareja nekoliko iz krvi, nekoliko pa iz sleznih tvarin v kravjem vimenu, to je v delu, s katerim je pri molži največ opravka. Uže iz povedanega lahko vsak povzame, kako velevažna je prava molža za mleko glede na njegovo množino pa tudi kakovost. To nam potrjujejo tudi izkušnje. Slabo moljenje škoduje kravam in mleku. Krave namreč dajejo čedalje manj mleka, ako jih molzemo slabo, zlasti če jim vimena čisto ne izmolzemo. Skvari pa slabo moljenje tudi mleko, ki dobi zaradi tega kožičaste tvarine, kmalu kisa, kuhano se hitro usiri, a podelano v sir daje mu marsikaterih zelo neprijetnih lastnosti. Čeravno pa ljudje to dobro vedo, vendar premalo čislajo. Nekaterim molžačem je molža sitno delo, ter je izkušajo hitreje ko mogoče opraviti, čeprav namolzejo manj mleka. Toda veliko bi bilo vredno, ko bi bolj skrbeli za molžo ter molžače nadzorovali. Krave bi dajale več mleka ter bile bolj zdrave; ne bilo bi se bati, da bi se vime ne vnelo; dostikrat bi ne bili prisiljeni mlečnih proizvodov, zlasti sira, prodajati po slabih cenah, ker je blago malo vredno. Koristi so torej mnogovrstne in velike gospodarjem, ker krmo uporabljajo na najboljši način. Zatorej je močno želeli, da bi bolj skrbeli za dobro molžo ter strogo zahtevali, da se vselej pravilno molze.

Glavno pravilo pri mlekarkstvu je snaga, in sicer povsodi in vselej bodi vse snažno. Tega se je pri molženji najprvo držati. Kravam se torej ne sme slabo, premalo nastilati, vedno jih je treba snažiti in čediti. Snaga se ne sme zanemarjati, sicer so krave zlasti ob zadnjem delu svojega trupla, nesnažne in vimena blatna. Pri molženji ni mogoče popolnoma zabraniti, da ne bi kaj nesnažnega padlo v mleko. Vsled tega dobi mleko ostudno barvo in se vsakemu gabi. Zato velja za vse govedarstvo, posebno pa še zastran krav, da jim je dovoljno nastilati in redno jih čediti.

Vime mora, predno se molze, vselej biti lepo osnaženo, le tako je mogoče, da je namolzeno mleko tudi snažno. Molžač naj torej, predno molze, vselej svoje roke

dobro umije. Rep treba zlasti po leti, ko so muhe nadležne, za nogo privezati, ker sicer lahko nesnage spravi in dlak v mleko ter nadleguje tudi molzača. Živali se privadijo temu kmalu ter niso bolj nemirne nego sicer. Kakor o vsej mlekarski posodi, velja tudi o molzni vedrici, da bodi vselej snažna. Najboljše v tem oziru so molzne vedrice iz železne ploščevine. Takšne je lahko snažiti, pa trpežne so.

Sploh je za mlekarstvo najboljša posoda, narejena iz železne ploščevine. Molzna vedrica mora biti tako narejena, da jo je lahko držati mej koleni. Vedrico mej molzenjem na tla staviti, tega ne sme trpeti noben gospodar, kajti tako se vselej onesnaži; vrhu tega jo nemirna krava prepogostoma prevrže, in mleko se razlije. Zatorej mora gospodar zahtevati, da vedrico molzač drži trdno mej koleni.

Molze se na različan način. Navadno molzejo tako, da vzamejo sesc mej palec in kazalec, pa ga zgoraj pri vimenu stiskavajo ter mleko s palčev mečo in tremi poslednjimi prsti spuščajo v vedrico.

Nekateri pa slednjih treh prstov nič ne rabijo, ampak s palcem in kazalcem gladijo sesc od zgoraj navzdol do konca. Prvi način je vsekakor boljši, ter se molze hitreje, toda molzač mora imeti krepke roke in prste. Drugi način je manj vreden pozornanja, tudi se je bati, da ne bi molzač sescev odril. Zato si zmerom prste omaka z mlekom, kar je ostudno in gabno. Prvemu načinu pravijo, da je stiskalno molzenje, drugo pa molzenje z glajenjem.

Sesce molzejo s stikavanjem krepkejši ljudje, gladijo pa jih le slabotni, kar dovolj dobro označuje vrednost obokterega molzenja. Mlade krave, katere prvokrat molzejo, in tiste, ki nimajo dovolj razvitih sescev, treba po drugem načinu mlesti, namreč sesce gladiti in natezati. Takisto molzemo tudi na konci, da mleko izmolzemo do zadnje kapljice.

Previden in izurjen molzač molze od začetka po malem in potem čedalje trdneje, ko se vime zmežča in mej prsti voljno postane. Kdor pa kar od začetka naglo in trdno molze, dela kravi bolečine, ter mu neče mirno do konca stati. Vsled tega pa je ne izmolze do čista in jo sčasoma popolnoma skvari. Nekatero kravo, zlasti mlado, ne dado se rade mlesti ter so na vimenih močno občutljive. Tukaj si pomagamo, ako vime pred molzenjem, ko ni še prenapeto, z rokama zmerno pomolzavamo. To je kravi prijetno in se potem da raje trdno mlesti. Sploh pa moramo z živino biti pohlevni in krotki, zlasti mej molzenjem, sicer živali skvarimo. Če je krava mej molzenjem nemirna, kaže to, da jo boli. Zatorej moramo biti prav potrpežljivi. Nekateri mislijo, da more krava samovoljno mleko zadržavati. To ni res. Kite v sesih tega ne dopuščajo. Gospodar naj žival, ki se ne da rada mlesti, skrbno opazuje. Kmalu bode zapazil, da vime ni v redu, ali žival sploh ni zdrava. Če zapazi, da je vime trdo in trdno, naj je maže z mastjo, surovim maslom, smetano ali glicerinom. Če so bolečine velike, naj se seno polije s kropom, da čad uhaja pod vime. Kader vse to ne pomaga nič, poklicati je živinozdravnika.

Mnogo dobrih krav molznic so ljudje izpridili, ker so roke križem držali, dokler bi bili mogli z malim pomagati. Iz prva majhna bolezen, če se v nemar pušča, izprevrže se dostikrat v veliko in nevarno.

Kjer imajo več molzačev, naj vsak svoje krave molze. Vsak namreč ima svoje posebnosti, katerim se krava precej privadi. Kravam ne ugaja vedno menjavanje molzačev. Vrhu tega moremo laglje nadzorovati in hitreje zapaziti, kateri molzač je zanikaren in s kravami napačno

ravna. Precej ga zasačimo, kateri je pri živalih kakšno bolezen zakrivil ali mleko izkazil.

Vime v anatomske oziru ima dva predala ali oddelka, katera loči kožasta stena. To je vzrok, zakaj mora molzač navzkriž sesce poprijemati in mlesti, to je: najprej s prve polovice po dotičnem sescu mleko izmlesti, a potem iz druge.

(Konec prih.)

Kako se pokončavajo muhe po hlevih?

Najboljši pomoček proti muham je vsekakor mrčesni prašek, ki ga razprši po vsem hlevu, poprej pa seženi vso mlado živino iz njega. Ko si vse to opravil, hitro pojdi iz hleva, da te razpršeni prah ne dreza v nos. Povrni se čez 10 minut, in videl bodeš na tisoče muh ležečih po tleh. Hitro jih pometi in vrzi v ogenj, kajti čez nekaj ur bi se zopet prebudile iz omamljenosti. Prašek mora biti svež, kajti staro, sprijeno blago, ki je bilo dlje časa na vzduhu, nima nobene moči več. Ako muhe sede zjutraj po stenah, lahko jih kar poškropiš s praškom, in poginile bodo ravno tako. V ta namen je dobro zmešati 120 gramov praška, 2 grama zmlatega žvepla in 2 grama likopodija; ta zmes se dene v svinjski mehur, v katerega luknjo se zaveže perescu tul, da se more škropiti.

Če pomislimo, kaka nadlega so muhe, pač ne moremo reči, da je mrčesni prašek predrago sredstvo. Kdor pa hoče rabiti cenejša sredstva, ki pa seveda toliko ne pomagajo, postavi več majhnih skledic, s klorovim apnom napoljenih, na okna, ali pa jih obesi na strop, ali pa obesi povese črnoba (Beifuss) na strop. Duh privabi muhe, da posedejo na to povese v tolikih množinah, da je vse ž njimi pokrito. Sedaj nastavi spodaj široko vrečo in prereži nit, na kateri visi povese, da pade v vrečo, in se tako ujemo vse muhe. Pazi pa, da se pri tem delu ne dotakneš povese samega. Mnogo pa pomaga tudi, da ni veliko muh, če se sleherni dan počedi hlev in odstrani vse, kar je muham v hrano, in pa, če je, kolikor mogoče, temno in prijetno. Če se okna dadó snemati, dosežeš namen svoj, ako snameš vsa okna in gorenja krila vrat ter zakriješ luknje s temno in kolikor moči redko vrečo. Tudi sitasta okna so dobro branilo proti muham. Posebno dobre pokončevalke muh so lastovke, zatorej jih ne smemo ovirati, kadar delajo gnezda po hlevih, ampak moramo jih celo podpirati. Da se pa krma ne onesaži, pribij pod gnezdo deščico, ki je tudi zato dobra, da lastovka laže prileta v gnezdo. Skušnja uči, da lastovke rade postavljajo gnezda na take deščice, če so poprej napravljene.

Pozno kositi ni dobro.

Da mnogi še tako radi pozno kosé, dokazuje, da niso še izpoznali, da krma ni enako dobra, če je zgodaj ali pozno pokošena, dasi tudi je enaka zemlja, gnojivo in vreme. Znanost nas je že davno poučila, da imajo naše kulturne rastline največ najvažnejših delov, kakor beljakovine in fosforne kisline, torej snovi, iz katerih se narejajo meso, mleko in kosti, tedaj, kadar začenejo cvesti. Danes bi moral že vsak po napredku hrepeneč kmet vedeti, da je baš večja množina beljakovine v senu najgotovješe merilo za dobroto njegovo. Ker se beljakovina vedno bolj izgublja, čim bolj dozoreva rastlina, ter jo zamenjava lesna vlaknina, gotovo je najbolje zgodaj kositi, torej takoj, ko se rastline dobro razcvetó. Vsaj hočemo kositi seno, ne pa travniške slame! Ko se začne

delati seme, odrevené stebła. Tako se pogubi mnogo krme, tem bolj, ker se zlasti detelji in zeliščnatim rastlinam ospe mnogo perja, torej najdragocenejših sestavin, poleg tega pa je pozno nakošena krma veliko manj prebavna. — Nadalje treba pomniti, da se s pozno prvo košnjo preveč prikrajša čas za rast otave. Vsled tega druga košnja zaostaja, ali pa moramo tako dolgo čakati, da le težko posušimo otavo in jo nepokvarjeno spravimo. Rajši nego da bi odlašali prvo košnjo, da trava bolj vzraste, pa bolje pognojimo in obdelajmo, da takoj spomladi začne močno rasti, in jo potem že tako zgodaj lahko kosimo, da za drugo košnjo ostaje še dovolj časa, da dobro uspe.

Ena glavnih napak pozne košnje je, da baš zrnje, ki hoče največ hrane iz zemlje, travniku jemlje redilne snovi; poleg tega pa pozno košena, skoro dozorela trda trava tudi slabše iz nova poganja, zaradi česar tudi vsekakor jako trpi.

Nazadnje pa tudi ne smemo prezirati, da dozori mnogo plevelnih semen, če pozno kosimo, in ker so navadno pogoji kalitvi ugodni, kmalu začne plevel čez in čez preraščati. Iz vsega tega je razvidno, da nismo, če pozno kosimo, le zaradi tega na slabšem, ker je nakošena krma že izgnbila mnogo redilnih snovi in postala nekaj tudi neprebavna, ter je živino ne mara jesti, temveč travnik daje tudi v bodoče manj in slabšega sena. Seveda tudi ni svetovati, da bi prezgodaj kosili, takoj ko se prikažejo prvi cvetovi, ker tedaj se beljakovina še množi v krmi, in baš tačas se pridelek sena najhitreje veča. Če tudi dajemo prednost dobroti mimo množine, pa je vendar vsako pretiravanje napačno, torej tudi prezgodnja košnja.

Pri košnji se ne ravnaj po pratiki, ampak glej na rastline na travniku; kadar so popolnoma razcvete, začni kositi, in dobil bodeš največ sena in najboljšega, travniku pa ne bode škode.

Razne reči.

— **Mleko pomaga proti čebelnemu piku.** O tem piše nekdo v „Kammener Kreiszeitung“: „Včeraj se je moj enoletni sin, ko baš nihče ni pazil nanj, priplazil k uljnaku. Opikalo ga je kakih trideset čebel po glavi, obrazu, vratu in pet na desni roki, če tudi je žena moja hitro pritekla in ga proč odnesla. V strahu se domislil, da bi sveže mleko morda pomagalo proti čebelnemu piku. Žena moja je otroku glavo in vrat izmila s sladkim mlekom, jaz sem mu pa porval čebelna žela, potem sva ga pa obložila z robei, namočenimi z mlekom. Otok, ki je nastal v prvih minutah, ni naraščal, temveč izgini čez nekaj ur. Ze zvečer bil je otrok zdrav in vesel.“

— **Kako pregnati polže.** Za preganjanje polžev imamo povsem preprosto in ceno sredstvo, ki rabi že več let z najboljšim in najgotovnejšim uspehom. Polži potresejo se z malo svežim apnenim prahom, in takoj poginejo najmanjše in največe živali. Tudi polže, ki bivajo v polževkah (lupinah), zlasti škodljive vinogradne polže, moreš takoj pokončati s tem enostavnim sredstvom, katero rastlinam bolj koristi nego pa škoduje. Drugi ostri pripomočki mnogokrat bolj škodujejo rastlinam nego pa polžem. Če se požrešni polži s kako vado, na pr. s korenjem spravijo na gotova mesta, pokončajo se s svežim apnenim prahom jako hitro.

— **Kako se dobi dobro semensko žito.** Z močnim tolčenjem s cepcem omlati se nezrelo zrnje, drugo se pa zmečka, posebno če se ravno pripeljano žito precej mlati. Če se tako poškovano zrnje seje, meče se zastonj proč, ker nepopolno, poškovano zrnje ne more krepko kaliti in zdravih močnih rastlin pognati. Da se dobi nepoškovano, povsem

dozorelo semensko žito, priporoča se, da se snopi otepejo, ne da bi se razvezali, tako da se s cepcem ne tolče po klasji, ampak po sredi snopov, kajti potem bodo odletavala le najzrelejša, torej za seme najboljše zrna. Kdor si tako preskrbi dobrega semena ter njivo dobro obdela, lahko seje mnogo redkeje, pa bode vendar imel gostejše in lepše žito nego tist, ki dobiva seme od popolnoma omlačenih snopov.

— **Kako se preženo podgane.** Neki kmetovalec priporoča nov način za preganjanje podgan. Poskušal je že vse mogoče, da bi pregnal podgane s svigli in iz hlevov, pa brez uspeha. Nalil jim je katrana v luknje, toda podgane naredile so le novih luken. Nazadnje je pa tri podgane žive ujel, namazal jih s katranom vse razen glave in jih spustil zopet v luknje. To je pomagalo. Podgane so se vse preselile in v šestih letih se niso povrnilo.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 106. Blagovolite mi razjasniti odgovor na 105. vprašanje. Pišete namreč, da je napeto govedo prebosti na levi strani trebuha s trokarjem. So li napenjajoči vetrovi v vampu ali med vampom in mesom? Ali ni zelo nevarno predreti vampa ali črev, ker mora govedo poginiti, ako so mu poškodovani ti deli. (A. P. kovaški živinozdravnik v Bazovici).

Odgovor: Napenjajoči vetrovi so v vampu, ki ni nič drugega, nego del velikega želodca, katerega imajo prežveko-

Podoba 28.

valci, t. j. govedo, ovea, koza i. t. d. Zato prijemlje napetica samo živali te vrste. Vampa ni prav nič nevarno predreti, ako človek ravna pravilno, nevarno je pa predreti čreva, zato je gledati, da se trokar zabode na pravem mestu. V 12. številki „Kmetovalčevi“ leta 1887, smo to bolezen in zdravljenje od nje natanko popisali. Iz tega članka priobčujemo tu podobo (glej 28. podobo), katera kaže, kje leži v kravi vamp. Prazni del vampa v tej podobi je tist del, koder se nabirajo vetrovi, kateri pritiskajo na vse strani ob vampu.

Vprašanje 107. Mojemu letošnjemu, uže precej odraslemu prasičku je prišlo nekaj v sprednjo levo nogo in potem še v zadnjo levo, tako da se komaj še opira na nji. Kaj je temu krivo, in kako odpraviti bolezen? Morda škoduje, ker so prasiči vedno zaprti? Hrano imajo prav dobro. (J. Gr. v Šent-O.)

Odgovor: Če prasiča ne vidimo, ne moremo izreči po tem kratkem popisu nobene sodbe. Bolezen utegne biti trganje vsled vlage v hlevu, izpremembe krme, t. j. če se prasiču nana gloma slaba krma izpremeni v dobro, ali pa je hromota, ki prihaja od pomankanja apna v kosteh. Zadnji boleznij je lahko mnogo vzrokov: Kakovost krme, plemenjenje sorodnih si pra-

sičev in poleg tega nepravilno prebavljanje, ob katerem žival ne jemlje vase prav nič apna. Priporočamo Vam vprašati kakega živinozdravnika, katemu popišite bolezen prav natanko. Pred vsem Vam pa svetujemo: Varujte prasiča prehlada, odstranite iz hleva vso vlago, zlasti plesnobo po lesu, dajte mnogo in suhe nastelje, v krmo devajte dobro zmletih jajčnih lupin, ali pa kostene moke, in kar je najvažnejše, prasič naj se pregiblje na čistem zraku, kolikor le dopuščajo razmere. Zadnja reč utegne največ pomagati, ker čisti zrak je najvažnejši lek proti hromoti vseh živali.

Vprašanje 108. Imam brejo kravo, katera uže dlje časa vsak dan po večkrat pokašljuje, in sicer tako, kakor sploh živina, kadar požre kakšno kurje pero. Katera je ta bolezen, kako in kje jo dobi goved, in kako jo je pregnati? (V. Z. v Štop.)

Odgovor: Ako ne pride kašljanje od kake reči, ki je zašla ali se zateknila v grlo, onda je vzrok kašljanju le prehlajenje ali pa krmljenje s plesnivo klajo. V obeh slučajih je zdravljenje prav preprosto. Ako je krava prehlajena, imejte jo v toplu hlevu, pokrivajte jo z odejo, pa ne dajte ji piti mrzle vode, ampak postano. Če pa kašlja od plesnive klaje, pa ji dajte najprvo kako dristilo, potem pa jo krmite z nepokvarjeno krmo.

Vprašanje 109. Moj sosed ima 4 krave, ki molzejo vse novo mleko. Polaga jim sveže lucerne s travo. Mleko, oziroma smetana, je sivo z rdečimi pikami in neokusno. Kaj je vzrok temu, in kako pomagati? (J. P. učitelj v Sv. J. ob T.)

Odgovor: Tako pokvarjeno mleko ne prihaja od kake krave bolezni, ampak je samo na sebi napačno, in sicer od glive, ki se zatrosi v mlečne shrambe in posode, in to zlasti v vročem poletnjem času. Posode skuhajte v lugu, takisto umijte vse lesene dele v shrambi z vročim lugom, shrambo pobelitate s svežim apnom, tla polijte z lugom, iz kratka: osnažite kolikor mogoče vse. Dostikrat ne pomaga vse skupaj prav nič, in mleko se popravi šele, kadar nastopi hladnejši letni čas.

Gospodarske novice.

* Za predsednika komisiji za pogozdovanje Krasa na Kranjskem imenoval je gospod poljedelski minister deželnega glavarja kranjskega dr. Poklukar-ja.

* Za okrajnega živinozdravnika v Črnomlju imenoval je gospod deželni predsednik Alfreda Folakovskega, dosedaj okrožnega živinozdravnika prvega reda na Srbskem.

* Znamenito. Na Štajarskem bode prihodnje leto de-

želna razstava. V dotičnem odboru se je bil stavil predlog, naj se napravijo za razstavo tudi slovenske tiskovine. Odbor je pa predlog odklonil. Toda ta sklep višim krogom ni ugajal. Naznanilo se je odboru, da bi v tem slučaju noben član cesarske hiše ne smatrala za deželno, ter da bi se jej ne dale podpore, ki gredo deželni razstavi. Odbor si je nato premislil in preklical svoj sklep, in napravile se bodo tudi slovenske tiskovine.

* Močni nalivi, ki so bili konci meseca julija, naredili so po raznih krajih slovenskih veliko škode. Posebno hudo so prizadeti posestniki ljubljanskega barja, kateri so se nadejali čez dolgo časa dobre letine, a sedaj jim je voda skoraj vse uničila. Skrajnji čas bi bilo, da se stori kmalu kaj korenitega za osušitev ljubljanskega barja.

* Poučno popotovanje imeli so konci meseca junija in v začetku meseca julija slušatelji kr. gospodarskega in gozdarskega učilišča v Križevcih. Slušatelji gozdarskega tečaja pod vodstvom našega rojaka profesorja A. Lenarčiča ogledali so si razen drugih reči tudi kobilarno v Prestranku, postojinsko jamo in posestvo gospoda J. Lenarčiča na Vrhniki. Slušatelji gozdarskega oddelka pod vodstvom profesorja Vladimira Kiseljaka ogledali so si pa gozdove grajščine snežniške na Notranjskem in pa jamo v Postojini.

* Semenske rži, in sicer zimske labradorske in kolosalne ima nekaj centov na prodaj glavni odbor c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani. Ta rž je izkušena dobra vrsta, prezimila je letošnjo zimo izvrstno, druge vrste (domače) pa so bile zelo redke spomladi. Omenjamo, da je zrnje nad vse lepo ter tudi slama. Cena je udom ista, katera za domačo na trgu, t. j. 7 gl. 50 kr. za 100 kgr., neudom pa 8 gl. 50 kr.

* Kmetijski nadaljevalni tečaj za učitelje ljudskih šol bode od 6. do 27. avgusta na kmetijski šoli v Grmu pri Rudolfovem. Vzprejeti pa so nastopni gg. učitelji: Jan Rudolf v Vrbačah, Fr. Golmajer v Loškem potoku, Iv. Raktelj pri sv. Gregorji, Fran Medič v Leskovci, Ivan Kuhar v Trbojah, Ivan Bajec v Polhovem Gradcu, Fr. Črnogoj v Šmartnu pod Šmarno goro, Henrik Podkrajšek v Radovljici, Jos. Reich v Vinici, Fr. Gregorač v Metliki, Fr. Galč v Šiški, Janko Likar v Šent Jurju pri Izlakah, Janez Wohine v Kresnicah, Henrik Likar v Grahovem in Josip Petkovšek v Godoviči.

* Čebelarji prorokujejo letos rano jesen. Čebele sicer trote izganjajo šele sredi avgusta, letos so jih pa že koncem julija izgnale iz panjev. Vso trotjo zalego brezozirno trgajo iz satov in jo spravljajo iz panjev. To so nekda znamenja rane jeseni.

INSERATE

sprejema „Kmetovalec“ po ceni, zaznamovani na prvi strani. V „Kmetovalec“ priobčeni inserati imajo najboljši uspeh, kajti list je razširjen posebno po deželi, zlasti pa v premožnejših kmečkih krogih. Zelo priporočljiv je „Kmetovalec“ za objavljenja pri nakupu ali prodaji gospodarskih pridelkov, izdelkov ali potrebščin.

Izkušeno dobro semensko rž

in sicer

„labradorsko“ ter „kolosalno“

prodaja

poskusni dvor c. kr. kmetijske družbe
v Ljubljani na Poljanah.

100 kgr. stoji za ude c. kr. kmetijske družbe 7 gl.
50 kr. za neude 8 gl. 50 kr. (50—1)

V pisarni c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani

(Salendrove ulice št. 5)

dobiti je sledeče slovenske kmetijske knjige:

- Dr. J. Bleiweis: **Nauk o umni zivinoreji.** Cena 80 kr.
" " " **Nauk, kako zdrava in bolna kopita podkovati in kopitne bolezni ozdravljati.** Cena 50 kr.
" " " **Nauk klavno živino in meso ogledovati.** Cena 20 kr.
Gustav Pire: **Mlekarstvo.** Cena 10 kr.
L. Porenta: **Novi kranjski panj po Dzierzonovi osnovi.** Cena 10 kr.
Adolf Trientl: **Stelja in gnoj.** Cena 10 kr.
W. Schleicher: **Živali kmetijstvu in gozdarstvu koristne.** Cena 10 kr.

Proti boleznim v vratu,

hripavosti, kašlju, zlasti pri otrocih;
= proti boleznim v želodeci in mehurji =

kakor tudi fina namizna kislina voda
je posebno priporočan (12-14)

koroški rimski vrec.

Na prodaj pri M. E. Supanu v Ljubljani in pri F. Dolenzu v Kranju

Wilhelm Klenert

prej Klenert & Geiger

I. štajerska drevesnica za sadno drevje in vrtnice
v Gradcu.

(Ta drevesnica pripoznana je kot ena največjih in najbolj vreljenih v Avstriji.)

Priporočamo veliko in izborno zalogo:

Vrtno, visokodebelnatih in pritličnih: sadnega drevja, visokodebelnatoga in pritličnega ter piramide, špalirje, kordone in enoletne požlabnitve; divjakov in podlag za pritlikovce; jagodnega sadja; lepotičnega drevja in grmovja, drevja (6-13) za drevorede itd.

Razpošiljatev pravilno imenovanih cepičev vsih vrst sadja
Cenike je dobiti zastoj in franko.

Najboljši, najcenejši naj- sigurnejši in najstarejši

GNOJIVO

za sladorno peso, hmelj, trto, krompir, lan, zelenjad, kakor za vse druge rastline
kakor tudi za vsako zemljo je

zgoščeni goveji gnoj

(Eugrats de boenf)

Ta gnoj je pripoznan od kmetijskih veščakov, ima zajamčeno vsebino od organskega dušika, fosforove kisline in kalija ter ima v sebi preko 60% organske snovi.

Ta gnoj je iz l. c. kr. izključno prideligovane in patentovane avstro-ogerske tovarne za zgoščeni goveji gnoj v Temešvaru (Bratje Saxl.) (24-7)

GLAVNA PISARNA: Dunaj, III.; Rennweg Nr. 20, qu.

Uzorec in poučne knjižice se zastoj pošlejo.

Bolezni želodca

in spodnjih telesnih delov, jeter in vranice, zlata žila, zaprtje, vodnica in kronična driska zdravi se najvspešneje s Piccoli-

jevo „Esenco za želodec“, koja je tudi izvrstno sredstvo proti glistam. Pošila jo izdelovatelj lekarnar Piccoli v Ljubljani (na Dunajski cesti) proti poštnemu povzetju.

Izdelovatelj pošilja

esenco za želodec

v zabojčkih po 12 steklenic za 1 gld. 36 kr., poštno stroške trpé p. t. naročniki. (11-13)

Posamezne steklenice dobijo se pa razven pri izdelovatelju lekarju PICCOLI-ju „pri Angelu“ v Ljubljani po 10 kr., tudi še pri lekarju Rizzoli-ju v Rudolfovem in skoraj po vseh lekarnah na Primorskem, Tirolskem, Koroškem, Štajarskem in v Dalmaciji in sicer po 15 kr. steklenica

Varstvena znamka.

v Rudolfovem in skoraj po vseh lekarnah na Primorskem, Tirolskem, Koroškem, Štajarskem in v Dalmaciji in sicer po 15 kr. steklenica

Nik. Hoffmann,

tovarnar kirurških instrumentov, umetalm., ter orožni kovač in nožar

v Ljubljani, na Mestnem trgu št. 12,

priporoča bogato zalogo svojo raznovrstnega v njegovo stroko spadajočega blaga. Vsa zalega obstoji iz lastnih izdelkov in se za vsako prodano reč jamči, da je dobra in iz njej čljšega blaga narejena

Zlasti so v zalogi najboljši noži za vrtnarje in vinogradarje, kakor sploh nožarsko in fino kovaško orodje za kmetovalce, vrtnarje, vinogradarje, gozdarje itd.

Reži ki niso v zalogi se po naročilu precej in v najboljši kakovosti narede (14-13)

Andr. Druškovič

trgovina z železom, mestni trg št. 10,

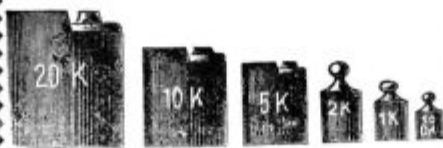
priporoča po zelo nizki ceni

okove za okna in vrata, štorje za štokadoranje, samokolnice, traverze in stare železniške šine za oboke, znano najboljši kamniški Portland- in Roman-cement, sklejni papir (Dachpappe) in asfalt z tlak, kok v tudi

lepo in močno narejena

štedilna ognjišča in njih posamezne dele.

Vodnjake za zabijati v zemljo, s katerimi je mogoče v malih urah in majhnimi stroški na pravem mestu do vode priti; ravno tako se tudi dobivaj vsi deli za izkopane vodnjake, železne cevi in železolitni gornji stojali, kakor tudi za lesene cevi mesingaste trombe in ventile in železna okova

Za poljedelstvo:

vsake vrste orodja, kakor: lepo in močno nasajeni plugi in plužna železne in lesene brane in zobove zanje, motike, lopate, rezovnice, krampe itd. Tudi se dobiva zmerom sveži dovski mavec (Lengenfelder Gyps) za gnojenje polja. (42-6)

Ogersko-francoska zavarovalna banka

„Franko-Hongroise“

s poroštenim premoženjem nad

8 milijonov goldinarjev

zavaruje

poljske in senožetne pridelke v ko-
zoleh, na podu in v shrambah zoper
požarne škode

po najcenejših cenah.

Nastale škode se hitro in vestno izplačujejo.

Ponudbe prejema in poizvedbe izdava

Glavni zastop za Kranjsko v Ljubljani

Marijin trg št. 1 v prvem nadstropji

(v gosp. Rantovi hiši)

kakor tudi vnanji zastopniki.

S spoštovanjem

(51-1)

Josip Pavlin,

glavni zastopnik.

Patentovana škropilnica

za škropiti trte, ki
so napadene od stru-
pene rose ali za
rastline, ki imajo
katerokoli glivično
bolezen.

Škropilnica je
narejena po zbolj-
šanem Allweiler-
jevem načinu in

je na prodaj pri (47-2)

Janezu Wegscheider-ju v Ptuj

za 27 gld. 50 kr.

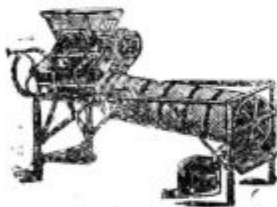
Posamezni deli pošlejo se tudi posebej.
Stotine pohvalnih pismov od grajščin, kme-
tijskih šol, vinščakov i. t. d. je prišlo v
zadnjih 6 tednih o tej škropilnici.

Založba tovarne

pri

Franju Detter-ju v Ljubljani

na starem trgu št. 1. nasproti železnemu mostu (v lastni hiši).

Tu se dobivajo najbolj različni kmetijski in drugi stroji in orodja n. pr. mlatilni stroji na vlačilo (Göpel) in na roko slamorezni, šivalni, potem stroji, s katerimi se žito čisti in odbira, dalje malni, ki snajijo, žito trejo (šrotajo) in sadje mečkajo, potem otrgači za koruzo robkati in grozdje obirati, za vino in sadje, smrki (pumpe), dalje tudi trombe za gnojnico; stroji s katerimi se repa in korenje drobi, preproste in dvojne pluge, blagajnice, varne pred tatom in ognjem, stroje za žehtanje in ožemanje po Strakosch in Bonerjevemu načinu i. t. d.

Kmetovalci, ki ne morejo precej plačati nakupno vsoto za prekoristne stroje i. t. d., morejo plačati tudi pozneje, na pr. o Vseh svetih, o Božiči i. t. d. Imam tudi za kmetijske stroje večšega monterja (mašinista, ki se zastopi na sestavo strojev), ki je v stanu vsak stroj, bodisi, da ga goni človek, žival, voda ali par najboljši sestaviti ter ga prirejiti da dobro gre. To je velike vrednosti za kupca mojih strojev, zlasti ker jih monter skoraj nič ne stoji. (45-3)

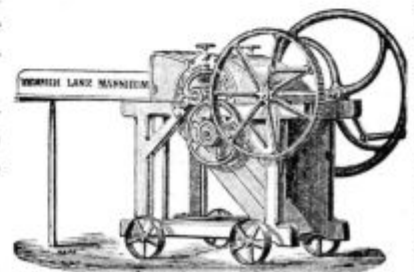
Jaz se tedaj priporočam za prav obilno nakupovanje, svarim pa ob enem gg. gospodarje, da se varujejo kupiti stroje od potovalec (agentov), kateri so s svojim nepoštenim postopanjem uže marsikaterega gospodarja spravili v zadrego. —

Praviloma naj nikdo ne kupi reči, katere ni poprej videl, in če to ni mogoče, vsaj ne od ljudi ali od tvrdek, katere nihče ne pozna. Z neprevidnem postopanjem je bil uže osleparjen marsikater dober in pošten kmetovalec.

Mojo popotnik **Ivan Grebenc** ima moje legalizovano, splošno pooblastilo, nanj se morejo kmetovalci popolnoma zanesti in mu dajati naročila za mene. Drugači pa prosim se pismeno in s zaupanjem na me obrniti.

S spoštovanjem

Franc Detter.

PROGRAM

delitve premij za govejo živino

ki bode

v Bledu

v soboto 24. avgusta 1889.

Slavno c. kr. ministerstvo kmetijstva je na predlog c. kr. kmetijske družbe Kranjske blagovolilo dovoliti, da se v Bledu za Gorenjsko stran napravi delitev premij za govejo živino, in je v ta namen dovolilo potrební denar.

Cilj in konec tej razstavi in delitvi premij je:

- Da se živinorejce te strani dežele in pa cele Kranjske s primerjanjem goved različnih krajev spodbudijo v napredek živinoreje in o njem podučijo;
- da se razvidi vspeh, ki se je vzlasti s pripomočjo državne podpore dosihmal dosegel pri reji naše domače goveje živine;
- da se glede na postavo zoper govejo kugo od leta 1879 več goveje živine izredi in oživi kupčija z domačo živino ne le doma na Kranjskem, temuč tudi v vnanje dežele.
 - Pravice do premij v Bledu imajo vsi živinorejci pol. okrajev radoljskega, kranjskega in kamniškega.
 - Na razstavo pripeljana živina se postavi na določeni prostor v Bledu. Do 9. ure dopoldne mora pa vsa živina na mestu razstave biti, in sicer posebej junci, in posebej telice in posebej krave na ograjah privezane. Vsak lastnik mora sam skrbeti, da ima njegova živina hlapca ali deklo, ki streže.
 - Živina, katera hoče premije deležna postati, mora biti najmanj uže pol leta lastnina tistega gospodarja, ki jo razstavi. To mora razstavnik dokazati s pričalom svojega županstva.
 - Možje, kateri bodo sodili premiranje živine, se izberó po dotičnem predpisniku c. kr. ministerstva kmetijstva in se morajo ravnati po propisih za to določenih.
 - Kdor je premijo dobil, se mora s posebnim pismom zavezati, da bode spolnil vse kar imenovani ministerski predpisnik veleva ter da bode premirano goved naj manje eno leto za pleme obdržal. (52-1)

6. V razstavo se pripuščajo:

junci (biki), ki so $\frac{1}{2}$ do 3 leta stari,
breje telice, ki so najmanj 2 leti stare,
molzne krave, ki so imele eno, dvoje, tri,
štiri ali k večem 5 telet.

1. Za izvirne rodove so odločene državne premije tako-le:

I. premija za biki:	40 gld.
II. " " "	30 "
III. " " "	25 "
IV. " " "	20 "
V. " " "	20 "
I. " za telice:	25 "
II. " " "	30 "
I. " za krave:	30 "
II. " " "	25 "
Skupaj	235 gld.

Za lepo mešano živino in za domačo živino so odločene državne premije tako-le:

I. premija za biki:	30 gld.
II. " " "	25 "
III. " " "	20 "
IV. " " "	20 "
V. " " "	15 "
I. " za telice:	15 "
II. " " "	10 "
I. " za krave:	20 "
II. " " "	15 "
Skupaj	170 gld.

S. Razven teh premij priznal bode razsojevalni odbor tudi premijo v znesku 22 gld., katero je prepustil v ta namen gospod Rihard Schrey iz Bleda in sicer ob priliki delitve premij 18. oktobra 1887. v Boh. Bistrici.

Od centralnega odbora c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani 1. avgusta 1889.

Ivan Murnik,
predsednik.

Gustav Pirc,
tajnik.